

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

WOENSDAG 16 DECEMBER 1936

No. 1094

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties vóorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht. f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

ROTTERDAM, 14 DECEMBER.

Uit Nederlandsch-Indië komen meer optimistische geluiden dan voor eenigen tijd. De uitvoerwaarde is van f 43 miljoen in September tot f 53 miljoen in October gestegen. Voor het meerendeel is deze verbetering een gevolg van de depreciatie van den Gulden. Ook de uiteenzetting over het prijsverloop en de prijsbewaking in Nederlandsch-Indië sedert 27 September jl., welke de Regeering aan den Volksraad heeft doen toekomen, gewaagt van verbetering door prijsstijging en door verbeterde vraag op de wereldmarkt.

De Indische middelen hebben in October 1936 een hogere opbrengst gegeven dan in de maand October van het vorige jaar. De Indische Regeering ziet hierin, blijkens een rondschrijven aan de Departementen van Bestuur, een bevestiging van het vermoeden, dat de daling van de landsinkomsten tot staan is gebracht. Tot een sluitende rekening denkt men nog niet te komen, want al zal waardedaling van den Gulden stijging van verschillende landsmiddelen teweegbrengen, uit dezelfde oorzaak vloeien ook weer bepaalde stijgingen aan de uitgavenzijde voort, alsmede inkomstenderving door verlaging van opcentenheffingen, van invoerrechten en van den zoutprijs.

Het opschorten van de maatregelen tot salarisverlaging per 1 Januari a.s. in Indië zal zeker bijdragen tot een verdere toeneming van het vertrouwen.

Wat de gevolgen van de depreciatie in Nederland betreft, ten aanzien van den Landbouw heeft de Voorzitter van het Drentsch Landbouwenootschap erop gewezen, dat de verwachtingen niet zijn verwezenlijkt, hetgeen wellicht meer een gevolg is van de maatregelen, die na de devaluatie zijn genomen, dan van de devaluatie zelf.

In het antwoord van de Regeering op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer inzake de begroting van Landbouw en Visscherij en het Landbouwcrisisfonds merkt de Minister op, dat van de depreciatie in haar geheel voor den landbouw geen groote voordeelen te verwachten zijn, indien deze niet gepaard gaat met een ruimer handelsverkeer. Dit laatste heeft ook Dr. F. H. Fentener van Vlissingen te Groningen nogmaals uitdrukkelijk bepleit. De kans op succes lijkt hem daarbij niet zoo gering als velen wel meenen. De slechte ervaringen met de autarkie opgedaan zullen velen een andere richting doen zoeken.

INHOUD.

Blz.

DE ZORG VOOR DE WERKLOOZE JEUGD door <i>Meyer de Vries</i>	914
De Nederlandsch-Indische theecultuur door <i>Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen</i>	916
Woninghuur en inkomens van het tuindorp Vreewijk te Rotterdam door <i>J. M. C. Koert</i>	917
Rotterdam in het derde kwartaal van 1936 door <i>Mr. W. F. Lichtenauer</i>	919
De prijsstijging op de kolenmarkt	920
AANTEKENINGEN:	
Nieuwe kartelpolitiek in Duitschland	921
Economische stimuleering door de Zwitsersche weerbaarheidsleening	922
Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek	922
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	923
BOEKAANKONDIGINGEN:	
Das Deutsche Wirtschaftswunder, Dr. Hans E. Priester. Bespr. door <i>Dr. H. M. H. A. van der Valk</i> ..	923
ONTVANGEN BOEKEN	924
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	926—927
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	924, 925, 928

DE ZORG VOOR DE WERKLOOZE JEUGD.

Toen in het voorjaar 1931 de toenmalige Minister van Binnenlandsche Zaken, wijlen de onvergetelijke Jhr. Ruys de Beerenbrouck, de sociaal zoo warm voelende staatsman, onder wien destijds de werkloozenzorg ressorteerde, in een rondschrijven een opwekking tot de gemeentebesturen richtte om hun aandacht ook te wijden aan de werklooze jeugd, was de gedachte, dat dit werk zich in den loop der komende jaren belangrijk zou uitbreiden, nog verre. De nood der tijden heeft echter langzamerhand aller oogen geopend voor het groote en algemeene belang van deze zaak; geleidelijk breidde het werk zich uit en nam tegelijkertijd, door het juiste inzicht van de opvolgende Ministers Slotemaker de Bruïne en Slingenberg, in intensiteit en belangrijkheid toe.

Zoo waren er in het jaar 1933, 100 gemeenten, welke cultureel werk voor werkloozen, d.w.z. cursussen in algemeene ontwikkeling, vakcursussen e.d. zoowel theoretische als practische, organiseerden. Dit aantal nam geregeld toe, in 1934 waren er 170 gemeenten en in 1936 een 200 gemeenten, in welke met subsidie van het Departement van Sociale Zaken dergelijk werk mogelijk werd gemaakt.

Het organiseren van cursussen.

De eerste vorm van zorg voor de werklooze jeugd bestond in den beginne hoofdzakelijk uit het organiseren van verschillende cursussen. Het was in den aanvang dikwijls min of meer goedbedoelde „Spielelei”; een beetje timmeren of knutselen en enkele cursussen in algemeene ontwikkeling, soms stenografie, typen e.d., in een enkele grotere gemeente tot meer ernstige arbeid uitgroeiende. Langzamerhand is het zwaartepunt van de cursussen verplaatst naar de vakcursussen; immers steeds meer werd de behoefte gevoeld aan geschoolde jonge arbeiders. De vakbekwaamheid van de jonge werkloozen liet dikwijls te wenschen over. Zij waren óf te kort in het bedrijf werkzaam geweest, óf hadden na het volgen van vakonderwijs nog in het geheel niet kunnen werken. Om nu zooveel mogelijk den arbeid in den normalen zin te doen aanvoelen en te benaderen, is men in een aantal gemeenten overgegaan tot omvorming van de vakcursussen in z.g. Centrale Werkplaatsen (C. W.).

Zoo werd naast de reeds goed functioneerende vakcursussen in de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage e.a., in de gemeente Dordrecht een C. W. voor jonge werkloozen in een oude fabriek ingericht. Werkbanken, motoren, machines werden daar opgesteld, evenals in een werkelijk bedrijf. De jongens werkten er onder een werkmeester en de sfeer benaderde die van de fabriekswerkplaats. Als tegemoetkoming in de kosten van slijtage van kleding en schoeisel werd aan de jongens een zakgeld van f 1.— per week verstrekt.

Het hier gegeven voorbeeld heeft veel navolging gevonden. In de tweede helft van het jaar 1936 werden reeds in 26 gemeenten Centrale Werkplaatsen geteld en wel in de volgende gemeenten: Apeldoorn, Alkmaar, Amsterdam, Bergen op Zoom, Breda, Deventer, Dordrecht, Druten, Heerlen, Helmond, Haarlem, Krimpen a. d. IJssel, Lekkerkerk, Nijmegen, Papendrecht, Ridderkerk, Rotterdam, Sliedrecht, Tilburg, Utrecht, Velsen, Wormerveer, Zwolle, Zwijndrecht, Den Helder en 's-Hertogenbosch.

Van werkgeverszijde bestaat voor deze instelling veel belangstelling, zoodat velen hun nieuw aan te werven jonge arbeiders door middel van de Centrale Werkplaats betrekken. Gemiddeld wordt op deze wijze 75 pCt. van de deelnemers in het vrije bedrijf opgenomen.

De ontwikkelingscursussen hebben zich eveneens uitgebreid. Deze hadden echter van den beginne af met een grooter verloop te kampen. Met veel enthousiasme werd het cursusjaar aangevangen, maar het

verkrijgen van tijdelijk werk, de ongelijkheid in ontwikkeling en intelligentie, waren een handicap voor het bereiken van werkelijke resultaten. Het gevolg was, dat de animo verslaptte en dikwerf een cursus verliep. In de kleine gemeenten, waar de werkloozen dikwijls niet tot een bepaalde vakgroep behoorden en bovendien slechts over een enkele geschikte leerkracht of leider werd beschikt, bracht de organisatie van deze cursussen vaak veel teleurstelling.

Aan deze moeilijkheden werd reeds eenigermate tegemoetgekomen door de individueele cursussen, welke het Polytechnisch Bureau Nederland te Arnhem tegen speciale tarieven voor werkloozen beschikbaar stelde. Deze cursussen betreffen echter in het bijzonder de technische cursussen. Voor de algemeene ontwikkeling is in het jaar 1936 een nieuwe methode naar voren gekomen, welke inderdaad de mogelijkheid in zich draagt, ook dergelijke cursussen een meer algemeene belangstelling te verzekeren. Be-doeld worden de cursussen volgens de Dalton-methode, welke het individueele onderwijs mogelijk maken. Door middel van „taken”, uitgegeven door een vanwege Rijk en gemeente gesubsidieerd speciaal in het leven geroepen instituut te Amsterdam, kunnen de deelnemers zich, ieder volgens eigen capaciteit, aanleg en ontwikkeling in een bepaald vak bekwalen. Op deze wijze wordt niet alleen de moeilijkheid van tijdelijk verzuim van een cursus ondervangen, maar ook die van de voor de andere cursussen noodige speciale leerkrachten voor elk onderdeel.

* * *

Ter verkrijging van een inzicht in het aantal deelnemers aan de cursussen en de Centrale Werkplaatsen in de maanden Februari t/m Augustus 1936 moge het volgende staatje, overgenomen uit de mededeelingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek, welke de gegevens, ingekomen bij het Departement van Sociale Zaken, maandelijks verwerkt, dienen:

	Deelnemers aan cursussen ¹⁾	Individueele deelnemers aan Centrale Werkplaatsen
Februari	38.789 (3.391)	1.576
Maart	35.676 (4.348)	1.871
April	32.397 (4.033)	1.745
Mai	25.754 (3.549)	1.837
Juni	21.769 (3.315)	1.749
Juli	13.713 (1.332)	1.647
Augustus	8.524 (371)	1.806

¹⁾ Er wordt de aandacht op gevestigd, dat verschillende cursussen aan meer dan één cursus deelnemen.

Uit dit staatje, waarin de cijfers tusschen haakjes de aantallen vrouwelijke deelnemers aangeven, blijkt, dat het aantal deelnemers aan de cursussen in de zomermaanden afneemt. Eensdeels is de werkloosheid in de zomermaanden geringer, zoo bijv. op het platteland, waar velen dan weer tijdelijk werk verkrijgen, anderdeels is het een algemeen verschijnsel, dat de belangstelling voor het hierbedoelde werk bij de intrede van den zomer verflauwt. Het aantal deelnemers aan de Centrale Werkplaatsen is niettegenstaande de zomermaanden toegenomen. Hierbij dient echter te worden opgemerkt, dat het aantal werkplaatsen zich in den loop van het jaar uitbreidde. Het gemiddelde aantal deelnemers daalde in enkele gemeenten evenzeer als bij de gewone cursussen.

Het uitvoeren van werkobjecten.

Hoewel de bovenuiteengezette cursussen zeker in een behoefte voorzien, werd reeds in 1934 de noodzaak gevoeld, om de jongens ook de gelegenheid te geven practisch werk te verrichten. Gedurende het jaar 1934 werden in ruim 40 gemeenten werkobjecten in uitvoering genomen; in 1935 was dit aantal gestegen tot 75 en in 1936 tot ruim 100. Bij de keuze van de werkobjecten, die deels gemeentelijke objecten betreffen, deels ten goede komen aan particuliere

organisaties, een algemeen nut beogende, zooals speeltuivereenigingen, jeugdvereenigingen en sport-organisaties, dient er op gelet te worden, dat de objecten geen werk onttrekken aan de vrije arbeidsmarkt en dat niet op het terrein van de werkverschaffing voor ouderen wordt getreden. Bij deze werkobjecten wordt óf halve dagen óf heele dagen gewerkt, of wel ten hoogste 35 tot 40 uur per week, terwijl jongens uit verschillende vakken hierbij te werk gesteld kunnen worden. De deelnemers ontvangen een zakgeld, dat, naar gelang van den werktijd en den leeftijd van de deelnemers, wisselt van f 1.— tot f 3.50 per week.

Dit bedrag behoeft niet in mindering te worden gebracht op het eventueele steunbedrag van het hoofd van het gezin, waartoe de tewerkgestelde behoort. De belangstelling voor dit werk is van de zijde der jongens (die niet ouder mogen zijn dan 24 jaar) over het algemeen zeer goed te noemen, hoewel uit het volgende staatje toch ook blijkt, dat het aantal deelnemers in de zomermaanden afneemt.

Aantal deelnemers aan werkobjecten.

Februari	2.042	Juni	1.859
Maart	2.230	Juli	1.859
April	2.153	Augustus	1.916
Mei	2.172		

Het feit, dat al het hiergenoemde werk steeds meer aan beteekenis wint, spreekt o.a. uit de maatregelen, welke men heeft moeten nemen inzake de verzekering tegen ongevallen van deelnemers aan cursussen, waar handwerkzaamheden van practischen aard worden verricht, van tewerkgestelden in de Centrale Werkplaatsen en aan de werkobjecten, alsook van hen, die aan de werkkampen (waarover straks meer) deelnemen. Tijdens hun werkzaamheden zijn de jongens nu vrijwillig verzekerd tegen ongevallen, welke hun tijdens de werkuren overkomen, terwijl tevens het z.g. straatrisico is inbegrepen.

Het kampwerk.

In den loop van het jaar 1935 werd nog een derde vorm van arbeid voor de jonge werkloozen georganiseerd, n.l. het kampwerk. Voordien werden reeds door verschillende jeugdvereenigingen met subsidie van het Nationaal Crisis Comité kampen voor werklooze jongens en ook enkele voor werklooze meisjes gehouden. Deze kampen duurden echter in het algemeen niet langer dan ten hoogste drie weken. Langzamerhand deed zich de behoefte gevoelen aan langere kampen, waar tevens het begrip *werk* meer op den voorgrond zou staan. Ook in de korte kampen werden wel werkobjecten uitgevoerd, doch de bedoeling ervan was in de eerste plaats om de jonge werkloozen eenigen tijd uit hun neerdrukkende omgeving te halen. Sinds de opheffing van het Nationaal Crisis Comité zijn ook de „korte” kampen onder direct toezicht van het Departement van Sociale Zaken gekomen. De lange kampen herbergen de deelnemers ongeveer 8 weken. Grootte werkobjecten worden hier in uitvoering genomen, zooals het onderhoud van bosschen en parken of natuurreservaten; soms ten behoeve van derden, die in dit geval alle materiaalkosten en de kosten van de technische leiding dragen, soms van de organiserende vereeniging, welke dan een gedeelte der materiaalkosten draagt. In de kampen wordt 40 uur gewerkt, de jongens ontvangen er ligging en voeding en een zakgeld van f 1.75 per week. De directe kamp-onkosten worden voor 75 pCt. door het Rijk bekostigd, terwijl het resterende gedeelte uit de eigen middelen van de vier organiserende Centrales wordt bijgelegd. Met het oog op een goeden gang van zaken zijn n.l. vier Centrale organisaties in het leven geroepen, welke de jongens naar de verschillende levensovertuigingen kunnen opvangen. Zoo zijn er een Protestantsch-Christelijke, een Rooms-Katholieke, een Moderne en een Neutrale Centrale.

Een overzichtje van het aantal deelnemers aan de korte en lange kampen in de maanden Februari t/m Augustus 1936 moge een indruk geven van den omvang van het werk:

Maand	Aantal deelnemers 14 t/m 24 jaar
Februari	852
Maart	987 (76)
April	1427 (100)
Mei	1445 (100)
Juni	1737 (97)
Juli	1409 (97)
Augustus	1182 (—)

De getallen tusschen haakjes geven ook hier de aantallen deelneemsters weer.

Opleidingscursussen voor meisjes.

Het bovengenoemde werk is in hoofdzaak bedoeld voor de mannelijke werkloozen. Wel nemen ook hier en daar enkele meisjes aan het werk deel, doch dit is slechts een klein deel.

Reeds in het jaar 1934 werd van Regeeringswege gewezen op het wenschelijke om tot het organiseren van cursussen voor opleiding tot dienstbode over te gaan. In 1935 waren in 13 gemeenten 18 cursussen met ongeveer 350 deelneemsters.

De cursussen beoogen werklooze meisjes op te leiden voor een betrekking als dienstbode. In den aanvang was deze opleiding niet aan omschreven regelen en voorwaarden gebonden. Een zoeken en tasten was noodzakelijk, alvorens aan dezen zorg voor het werklooze meisje vastere vorm kon worden gegeven. Aangezien aan deze zaak echter niet alleen een sociaal belang, maar ook een economisch belang verbonden is door het feit, dat nog tal van meisjes werkloos zijn, bleek het noodig, nader omschreven regelen aan deze opleiding te verbinden. In nauwe samenwerking met het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen is een schema voor een leerprogramma opgesteld, waaraan het lesrooster moet voldoen.

De plaatselijke opleidingscursussen zijn vanzelfsprekend alle extern. In het Zuiden van het land werd echter gevoeld, dat voor vele meisjes, die huishoudelijken arbeid ontwend waren, een verblijf onder goede leiding in een internaat tot veel betere resultaten zou leiden. Door de Katholieke Vrouwelijke Jeugd Vereeniging werd nu op het Kasteel Bouvigne te Ginneken een „internaat” geopend, waar thans reeds zeer vele meisjes in een ideale omgeving haar opleiding hebben ontvangen. De vierde opleidingsperiode is juist beëindigd. Van Protestantsche zijde is dit voorbeeld gevolgd. In een „internaat” te Haarlem worden 40 meisjes opgeleid, terwijl een volgend „internaat” in een speciaal gehuurde villa in voorbereiding is. Ook van „Neutrale” zijde wordt de behoefte gevoeld om op dit gebied werkzaam te zijn. Binnenkort kan de opening van een „internaat” van deze richting worden verwacht.

Al mogen dan ook de nu bereikte resultaten nog niet zoo groot zijn (in het eerste halfjaar 1936 werden 351 meisjes opgeleid, waarvan 249 werden geplaatst) toch mag worden aangenomen, dat het aantal meisjes, dat én door de plaatselijke cursussen én door de internaten wordt opgeleid, geregeld zal toenemen. In de maand November 1936 waren 16 cursussen loopende.

Andere middelen.

Naast de boven uiteengezette vormen van zorg voor de werkloozen, welke gericht zijn op het onderhouden van de vakbekwaamheid en het „fit” houden van de jonge menschen voor den arbeid, is getracht langs anderen weg aan de gevolgen der werkloosheid tegemoet te komen. Allereerst heeft men pogingen aangewend de jongeren te doen opnemen in het bedrijfsleven, zij het dan ook voor z.g. onbenutte arbeid, d.w.z. arbeid, welke anders niet zou geschieden en waarvoor dan ook geen loon, doch slechts een vergoeding

wordt gegeven. De jongens werken op deze wijze in het bedrijf en zij verliezen niet geheel het contact met het gewone bedrijfsleven. Aan de uitvoering bleken echter groote moeilijkheden verbonden te zijn, zoodat nog maar in een enkel bedrijf hiermede een proef is genomen.

Ook het „2 op 1” stelsel, een andere methode, heeft ten doel de werkloosheid onder de jongeren te bestrijden door tewerkstelling van 2 jongens op de plaats waar anders 1 zou staan, met dien verstande, dat tegen de helft van het loon door de jongens halve dagen in plaats van heele dagen wordt gewerkt. De overige tijd wordt dan besteed aan het volgen van cursussen in theoretisch onderwijs. Bij onderscheidene takken van het gemeentebedrijf te 's-Gravenhage, alsmede in verschillende particuliere bedrijven, zooals bij Heinekens Bierbrouwerij te Rotterdam, wordt dit systeem reeds toegepast. Ook het P.T.T.-bedrijf geeft aan dit stelsel uitvoering benevens de Staatsmijnen. Verschillende particuliere bedrijven bereiden de invoering van het stelsel voor.

Registratie van jeugdige werklozen.

Tenslotte moge in het verband van dit overzicht nog genoemd worden de registratie van de jeugd, zooals deze in de gemeenten Breda en Nijmegen thans in toepassing wordt gebracht. Men moet deze registratie zien als een voortzetting van het speciale onderzoek naar den omvang van de werkloosheid onder de jeugd, in 1934, 1935 en 1936 ingesteld in Amersfoort, Enschede, Rotterdam, Middelburg, Tilburg en Almelo. Het onderzoek in die gemeenten, door huisbezoek, toonde aan, dat van het werkelijk aantal werkloze jongeren slechts gemiddeld 50 pCt. bij het ingaan der arbeidsbemiddeling stond ingeschreven. Latere steekproeven in andere gemeenten gaven een overeenkomstig beeld.

Nu was het beeld der werkloosheid, zooals dat tot uiting komt door inschrijving bij het orgaan der arbeidsbemiddeling per 1 October 1936, het volgende:

	Gemeenten met 5000 en meer inwoners		Gemeenten met minder dan 5000 inwoners		Totaal van alle gemeenten	
	Man-nen	Vrou-wen	Man-nen	Vrou-wen	Man-nen	Vrou-wen
1. van 14—17 jaar	13.287	6216	1.205	469	14.492	6685
2. „ 18—24 „	48.805	5783	4.385	385	53.188	6168

Er waren dus op 1 October als werkloos ingeschreven 67.680 jongeren tot 24 jaar. Hoeveel zijn wel werkloos en niet ingeschreven? Zeker nog tienduizenden. De registratie wil ook op dit punt meer zekerheid geven.

Als proef — het is noodig hier voorzichtig te werk te gaan — is daarom in Augustus 1936 in de gemeenten Breda en Nijmegen begonnen met een algemeene jeugdregistratie, omvattende de geheele niet schoolgaande mannelijke jeugd van 14 tot 21 jaar.

Op het bevolkingsregister zijn de namen van alle jongens van dien leeftijd opgenomen. Daaruit zijn eerst gesorteerd alle schoolgaanden van die jaren; deze blijven verder buiten beschouwing.

Alle overigen zijn nu geleidelijk opgeroepen om hun „Staat van Dienst” boekje in ontvangst te nemen. Gelijktijdig was per circulaire de medewerking der werkgevers gevraagd. Vrij algemeen bleek men in die kringen veel voor het systeem te gevoelen.

Iederen jongen, die zijn boekje in ontvangst kwam nemen, werd individueel het doel en het nut onder oogen gebracht.

De opkomst was zeer bevredigend. Bij eersten oproep verscheen pl.m. 85 pCt. Als na herhaalden oproep de jongen nog niet kwam, werd huisbezoek gedaan. Binnenkort zullen nu alle jongens hun boekje hebben; dat zijn er in Nijmegen pl.m. 3700 en in Breda een 3400 (nog niet allen bereikt).

Een voorloopige specificatie geeft het volgende resultaat:

	totaal	werkend	werkloos	hiervan op C. W.
Nijmegen	3700	2600	1100	200
Breda	2700	2350	350	60

Nu alle jongens zijn ingeschreven, zal de dienst van de jeugdregistratie als volgt functionneeren.

Van alle staat-van-dienst-boekjes wordt op het bureau een kaartsysteem bijgehouden, dat alphabetisch gerangschikt is. De jongen weet, dat hij iedere verandering in betrekking, het werkloos-worden, het deelnemen aan C. W. of werkkamp, enz. direct moet komen melden. Dit wordt dan in zijn boekje en op de kaart aangeteekend.

Het bureau controleert nu iederen jongen eens in de twee maanden. De werkende jongens staan op een tweede kaartsysteem volgens de werkgevers gerangschikt. Bij iederen werkgever wordt nu eens in de twee maanden nagegaan, of er mutaties hebben plaats gehad, behalve die, welke reeds aan het bureau bekend waren. De „nalatige” jongelui worden dan opgeroepen. Ten opzichte van de werkloze jongens, die zich niet in den loop der twee maanden zijn komen melden, geschiedt hetzelfde.

Daarnaast maakt het bureau geregeld aan het eind van iedere twee maanden een overzicht van den stand van zaken.

Met nadruk moge ik erop wijzen, dat er geen arbeidsbemiddeling plaats vindt; wel worden de noodige gegevens aan de arbeidsbeurs verstrekt. In beide gemeenten blijkt, dat het overgrootste deel der jeugd de zaak zeer waardeert en voelt, dat zij er een eer in kan stellen te zorgen een zoo volledig mogelijk boekje te bezitten. In het vervolg zullen de nieuwe jongens direct vanwege de schoolhoofden worden opgegeven en ingeschreven. Wat de leeftijdsgrens naar boven betreft, ligt het in de bedoeling, de jongens die 21 jaar geworden zijn, niet af te schrijven, maar tot 24 jaar aan te houden.

Het bureau bestaat uit één leider met twee assistenten en pl.m. 5 jongere administratieve krachten, allen in werkverschaffing arbeidende.

Uit dit alles blijkt, dat het bureau contact houdt met de jongens, die voorzien worden van een werkboekje, dat door de werkgever wordt geteekend, wanneer de jongen zijn dienst verlaat.

Door inlevering van het boekje is het bureau in staat een inzicht te krijgen in de mogelijkheden en de werkprestatie van den jongen, hetgeen bij werkloosheid zijn kans op het verkrijgen van werk kan vergrooten, terwijl hij bij het ontbreken van werk wordt gewezen op de voordeelen, welke verbonden zijn aan het volgen van de cursussen, het deelnemen aan een werkobject, Centrale Werkplaats of werkkamp.

MEYER DE VRIES.

DE NEDERLANDSCH-INDISCHE THEECULTUUR.

De Nederlandsch-Indische theecultuur is één der bedrijfstakken, die voordeel trekken uit het loslaten van den gouden standaard aan het eind van September. De waarde van het bereide product wordt voornamelijk bepaald op de Londensche markt, derhalve in Ponden Sterling en dus is de muntontwaarding de theeprijzen in Nederlandsch courant ten goede gekomen.

Zoolang de voornaamste levensbehoeften in Indië niet duurder worden, zullen de loonen vermoedelijk niet noemenswaardig stijgen. De loonen der inheemsche werkkrachten in de theecultuur waren gelukkig reeds heel wat beter dan die in vele andere bedrijven op Java.

Hoewel zulks over het jaar 1936 nog nauwelijks het geval zal zijn, kan een verbetering in de financiële resultaten der thee-maatschappijen derhalve niet uitblijven, maar deze was dan ook — eenigé bevoorrechte thee-ondernemingen daargelaten — zeer

noodig. Deze verbetering wordt echter verzwakt doordat de Regeering, blijkbaar niet willende wachten op de 20 pCt. winst-belasting, terstond na de „depreciatie” een extra uitvoerrecht instelde van 2 pCt.

De reederijen verhoogden haar vracht-tarieven terstond met 25 pCt., derhalve met nog méér dan de gulden-depreciatie bedroeg, niettegenstaande de tarieven vóór dien reeds méér dan het dubbele bedroegen van die, waarvoor de concurrerende thee van Calcutta naar hier werd vervoerd.

De Indische theecultuur verkeerde in werkelijkheid niet in zulk een fraaie positie als niet-, of half-ingewijden vaak hebben gemeend. Dezulken kijken naar de beurs-noteringen van enkele thee-ondernemingen — onder deze rubriek worden ca. 25 van de 325 vermeld — en zien verder naar de Amsterdamse veilingprijzen, waaruit dan een conclusie wordt getrokken, die ten aanzien van de theecultuur als geheel te rooskleurig is.

Men vergeet nl., dat de thee-restrictie aan de ondernemingen in Nederlandsch-Indië een bijzonder drastische oogst-bepierking oplegt, waardoor vooral die kleinere, zelfstandige ondernemingen worden getroffen, die niet medededen aan de uitbreidingswoede van sommige concerns, welke tot in de crisis nieuwe, reusachtige thee-ondernemingen aanlegden en thans de voor Indië vastgestelde beperkings-percentages toepassen op telken jare hooger liggende, getaxeerde potentieele of standaard-producties.

Deze Indische beperkings-percentages zijn overigens niet mis! Het begon in het voorjaar van 1933 met 32 pCt. en zal met ingang van April 1937 op grond van het kortelings door de Britsch-Nederlandsche Thee-commissie afgekondigde internationale beperkings-percentage voor 1937/38 oploopen tot 45 pCt. Dit is meerendeels een gevolg van de boven geschetste uitbreidingen, waardoor de totale potentieele productie van Nederlandsch-Indië buiten verhouding gestegen is.

Men hoede zich dus voor overdreven verwachtingen en stare zich niet blind op de gemiddelde opbrengstprijzen alléén.

In het afgelopen jaar is het prijsbeloop tot October merkwaardig stabiel gebleven. In de eerste maanden verdween het laatste restje van de prijsverhoging, die in October tevoren had plaats gehad. De prijzen waren toen — vooral te Amsterdam — als gevolg van angst voor sluiting van het Suez-kanaal, geringen aanvoer en aanmerkelijke kwaliteitsverbetering, opgelopen tot ongeveer hetzelfde niveau als dit jaar in October onder den invloed der munt-ontwaardiging bereikt werd. Sinds Maart waren de veiling-prijzen t/m. September onveranderd blijven schommelen tusschen 36 en 37½ cts. per pond. In October liepen zij successievelijk op tot 48 cts., welk niveau in November gehandhaafd bleef.

Uit het bovenstaande moge voldoende gebleken zijn, dat in de theeprijzen nog veel onnatuurlijks zit. In die meening wordt men versterkt, wanneer men het verloop der Londensche voorraadcijfers nagaat. Het jaar 1936 opende niet slecht met een totalen voorraad van 247 miljoen lbs., zijnde ongeveer het halfjaarlijksche verbruik van Engeland, Ierland en Nederland. Dit cijfer lag 32 miljoen lbs. onder dat van het voorafgaande jaar.

Op ult. November jl. beliepen zij 215 miljoen lbs. of 12 miljoen onder dat van November 1935. Bijzonder fraai is dit niet en het toont o.i. slechts aan, hoe noodig de handhaving van het internationale beperkingspercentage van 17½ op de vroeger gefixeerde uitvoer-quota van 1929—'31 is geweest, of wil men het anders zeggen, hoe de beperking het terugloopen-de wereldverbruik tracht bij te houden.

Volgens de statistieken van de Internationale Thee Commissie bereikte het wereld-verbruik van thee zijn hoogtepunt in 1929 met 913 miljoen lbs. Daarna zien wij het volgende verloop:

1930	902	millicen lbs.
1931	901	„ „
1932	890	„ „
1933	866	„ „
1934	854	„ „
1935	874	„ „

Over 1936 mogen wij op grond der tot dusverre bekende cijfers een aanzienlijk lager verbruik verwachten dan in 1935. Vooral Rusland draagt hiervan schuld, doch ook in Engeland en Nederland wijzen de cijfers een vrij sterken achteruitgang van het thee-verbruik aan ten opzichte van 1935: De verzwaaarde theebelasting in Engeland en de handhaving van het veel te hooge invoerrecht te onzent zijn hiervan ongetwijfeld de oorzaak.

	Jan./Oct. '36	1935	minus
Invoer tot verbruik in Nederland ...	8.427.000 kg	10.237.000 kg	18 %
Invoer tot verbruik in Engeland ...	368.036.000 „	372.661.000 „	1¼ %

De verhooging van lasten, die de thee in de 3 voornaamste productielanden door toedoen van overheid en anderen te dragen heeft gekregen, is wel een duidelijk bewijs, hoe de restrictie bij dezen volksdrank in zooverre psychologisch verkeerd heeft gewerkt, dat zij juist aanleiding is geweest tot te gunstige denkbelden omtrent de resultaten der theecultuur en daardoor tot maatregelen, welke voor de theebelangebenden niet anders dan zeer nadeelig genoemd mogen worden.

Met recht geldt hier het gezegde, dat men de huid reeds heeft verdeeld vóórdat de beer geschoten was! De verlenging van de Nederlandsch-Britsche thee-restrictie voor een nieuwe periode van 5 jaar na ult. Maart 1938 moge in het licht van bovenstaande omstandigheden onontkoombaar lijken, inderdaad is zij een „testimonium paupertatis”, waartoe bovendien Nederlandsch-Indië zwaarder offers brengt dan de andere deelnemers en om van de niet-deelnemers maar te zwijgen. Zoo voerde b.v. Nyassaland (óók Britsch) in 1929—'31 ca. 1.9 miljoen lbs. thee uit; in 1935 ruim 6 miljoen en in 1936 nog meer. Op Malakka werden tijdens de restrictie-periode nieuwe thee-ondernemingen opgericht. In Japan gaat men steeds meer er toe over om zwarte thee te bereiden in plaats van groene, in China doet de Regeering thans ernstige pogingen tot verbetering van den thee-uitvoer en in Rusland neemt de met thee bebouwde oppervlakte volgens ooggetuigen aanzienlijk toe.

Wij voor ons gelooven niet, dat de Britsch-Nederlandsche thee-propaganda, die in 1936 totaal rond £ 350.000.— zal kosten, haar geld zal opbrengen, omdat de oorzaken van het dalende verbruik niet in hun wortel worden aangetast.

Mr. F. W. A. DE KOCK VAN LEEUWEN.

WONINGHUUR EN INKOMENS VAN HET TUINDORP VREEWIJK TE ROTTERDAM.

De N.V. Vreewijk bouwde op voet van de bepalingen van de Woningwet in de jaren 1918 tot en met 1936 het tuindorp Vreewijk te Rotterdam, thans groot circa 4200 woningen, winkels, schuren, enz.

Een onderneming van dezen omvang krijgt in den loop der jaren statistische gegevens over volkshuisvesting, welke allicht belang hebben en geldend zijn voor grootere stadskwartieren, voor de stedelijke samenwoning. Deze veronderstelling geeft aanleiding tot de volgende cijfers en mededeelingen.

De loop van de woninghuur in de jaren 1918 t/m. 1936.

Van 1918 tot en met 1923 zijn de huren stabiel gebleven, zoodat onderstaande opgave van den gemiddelden huurprijs van 1858 woningen over de jaren 1923 t/m. 1936 eveneens geldt voor 1918 t/m. 1936.

Gemiddelde huren.

1918/1923	f 6.98	1931	f 7.36
1924	„ 7.07	1932	„ 7.36
1925	„ 7.15	1933	„ 7.36
1926	„ 7.10	1934	„ 7.36
1927	„ 7.32	1935	„ 6.81
1928	„ 7.36	1936 Jan.	„ 6.49
1929	„ 7.36	1936 Sept.	„ 5.71
1930	„ 7.36		

Daling van den gemiddelden huurprijs in maximum 22.42 pCt. Daling sedert 1931 22.42 pCt.

Bovenbedoeld complex woningen bestaat uit ongeveer: 88 pCt. arbeiderswoningen; 10 pCt. woningen voor kleinen middenstand; 2 pCt. woningen voor eenigszins beter gesitueerden.

Behalve deze 1858 woningen werden in de jaren 1925 t/m. 1933 gebouwd en gekocht circa 2100 woningen. (Het aantal gekochte woningen bedroeg 77).

De loop van de gemiddelde huren in de woningcomplexen, waartoe deze woningen behooren, is als volgt, te rekenen vanaf de eerste verhuring.

Compl.:	VIIa	XIa	XIb	XII	XIII	XIV
1926	5.73					
1927	5.73					
1928	5.55	5.72				
1929	5.55	5.72				
1930	5.55	5.72	6.09			
1931	5.55	5.72	6.09			
1932	5.55	5.72	6.09	7.26		
1933	6.54	5.72	6.09	7.26		
1934	5.54	5.72	6.09	7.26		
1935	5.40	5.49	5.81	6.73	7.07	13.16
1936 Jan.	4.99	5.17	5.47	6.48	6.61	8.97
1936 Sept.	4.59	4.74	4.95	5.77	5.87	8.23

Daling						
in max.	20 %	17.13 %	18.72 %	20.52 %	17 %	30.2 %
Daling sedert 1931	17.3 %	17.13 %	18.72 %	20.52 %	17 %	30.2 %

Complex VIIa, groot 481 woningen, bestaat uit uitsluitend arbeiderswoningen.

Complex XIa en XIb, tezamen 661 woningen, idem.

Complex XII, groot 398 woningen, uit circa 90 pCt. arbeiderswoningen en 10 pCt. woningen voor kleine middenstanders.

Complex XIII, groot 472 woningen, idem als XII.

Complex XIV, groot 77 woningen, uitsluitend kleine middenstand en middenstand.

Tot slot volgt hier een overzicht van de gemiddelde weekuur van alle woningen in het tuindorp Vreewijk (zonder de winkels, enz.).

Gemiddelde weekuur: uitsluitend van woningen.

1918/1923	f 6.98	1931	f 6.75
1924	„ 7.07	1932	„ 6.81
1925	„ 7.15	1933	„ 6.81
1926	„ 6.82	1934	„ 6.90
1927	„ 7.—	1935	„ 6.52
1928	„ 6.82	1936 Jan.	„ 6.16
1929	„ 6.82	1936 Sept.	„ 5.49
1930	„ 6.75		

Daling van den gemiddelden huurprijs in maximum 23.22 pCt.

Daling van den gemiddelden huurprijs sedert 1931 18.67 pCt.

De grondslag, waarop de huurprijzen van de woningbouwverenigingen wordt bepaald, heeft in den loop der laatste twintig jaren nogal eenige wijziging ondergaan.

In den aanvang werd zij vastgesteld op grond van de jaarlijksche exploitatie-uitgaven, zoo noodig verminderd met een bedrag aan subsidie in de exploitatie door Rijk en Gemeente te dragen. Daarna in de oorlogs- en de na-oorlogsjaren was de huurprijs dezelfde als voor soortgelijke particuliere woningen vóór 1914 het geval was, afgezien van den exploitatieprijs. Later was de huurprijs een zeker percentage van de exploitatiekosten en tenslotte minstens 100

pCt. van dat bedrag. Gedwongen door de verlaging in inkomsten der bewoners, de daling in bouwkosten, de ruimte op de woningmarkt, is in de laatste jaren meer op den voorgrond gekomen de huurbepaling op basis van reproductiekosten en tenslotte heeft mede het algemeen belang om den arbeider-bewoner in zijn goede woning te houden, afgezien van zijn financiële draagkracht, invloed gehad op den loop van den huurprijs van de laatste jaren en in het bijzonder van het laatste jaar.

Ondanks de groote tegemoetkoming van Rijk en Gemeente is de huurlast nog sterk drukkend op het arbeidersbudget. Redelijkerwijs dient daarbij vermeld te worden, dat zulks in vrijwel alle landen thans het geval is en dat vergelijkenderwijze de Nederlandsche woningtoestanden en huurvoorwaarden tot de beste in Europa behooren. Mijn inziens staat onze volkshuisvesting bovenaan. Dit verandert echter niets aan het feit, dat de huur der woningen zeer hoog is in verhouding tot het inkomen.

Een onderzoek, verricht in Juli 1935 naar de inkomens der huurders van het tuindorp Vreewijk, waarbij 3839 gezinnen betrokken werden, gaf tot resultaat een gemiddeld inkomen van f 1350 per jaar.

Aangezien de gemiddelde huur van de tuindorpwoning is f 5.49 per week, bedraagt de woninghuur gemiddeld ruim 21 pCt. van het inkomen van den Vreewijkschen huurder. Ongetwijfeld is sedert Juli 1935 het inkomen eerder verlaagd dan verhoogd, zoodat de verhouding zeker niet verbeterd is. Waarschijnlijk zal de arbeider wonend in Rotterdam een nog minder gunstige verhouding tusschen huur en inkomen te dragen hebben.

Dit percentage, 21 pCt., is te hoog om voldoende geldmiddelen over te houden voor de voorziening in andere noodzakelijke levensbehoeften, op den duur is het niet vol te houden.

De oude leuze: „Een dag arbeiden voor de huishuur” moge ook in den ouden tijd lang niet altijd zijn opgegaan, toch heeft zij groote waarde als maatstaf van het bedrag, dat het arbeidersgezin naar ondervinding kan afzonderen voor woninghuur. Ongeveer 15 pCt.

En thans de werklooze gezinnen in Vreewijk en hun huisvesting.

Dato October 1936 woonden er in het tuindorp 664 werklooze huurders, verdeeld over alle woningcomplexen, welke arbeiderswoningen bevatten.

De verdeling in de huurklassen blijkt als volgt te zijn:

166 gezinnen in woningen v.	f 4.— t/m.	f 5.—	weekh.
425	„ „	„ „	5.05 „ „ 6.—
63	„ „	„ „	6.05 „ „ 6.75
8	„ „	„ „	7.— „ „
1	„ „	„ „	7.50 „ „
1	„ „	„ „	8.— „ „

Totaal 664 gezinnen, gemidd. weekuur f 4.94 op 20.9'36.

Het meerendeel der werklooze gezinnen woont dus in de huurklassen van f 5.— tot en met f 6.— en een heel klein aantal in de huurklassen boven de f 6.75. Een betrekkelijk gering percentage woont in de laagste huurklassen van f 4.— tot en met f 5.— huur per week.

Ter vermindering van misverstand moge opgemerkt worden, dat deze laatste huurklassen woningen betreffen, die voor gezinnen met meer dan twee jonge kinderen te klein zijn (kinderen boven de 8 à 10 jaar van verschillend geslacht) en dat de gemiddelde kindersterkte per gezin twee is. Het groote meerendeel der werklooze gezinnen kan geen behoorlijke huisvesting vinden in de allergeedkoopste tuindorpwoning.

Aan steun en huurtoeslag ontvangt deze groep van 664 werklooze gezinnen per week en per gezin gemiddeld f 13.14.

Aangezien de gemiddelde weekuur bedraagt f 4.94

is de huurlast gemiddeld 38 pCt. van het wekelijksch inkomen.

Volledigheidshalve dient vermeld te worden, dat het feitelijke inkomen van den werklooze grooter is dan het bedrag, dat hij in geld ontvangt uit de werkloozenkas.

Rijk en Gemeente verschaffen hem de gelegenheid om kosteloos of tegen verlaagde prijzen verschillende levensmiddelen te krijgen. Eveneens geneeskundige hulp, medicijnen, schoolonderwijs en voeding. Er is een fonds voor schoeisel en kleeën, terwijl familieleden, kerkgenootschappen en burgerweldadigheidszin mede een handje helpen.

Indien ik deze toeslagen per gemiddeld gezin, dus 4 personen groot, taxeer op ongeveer f 4.— per week, dan wordt de verhouding tusschen woninghuur en totaalinkomen eenigszins gunstiger en betaalt de werklooze 29 pCt. van zijn inkomen aan huishuur.

Nu doet zich het eigenaardige verschijnsel voor, dat ondanks een leegstand van circa 4000 woningen van lagere huurprijs dan f 5.— in Rotterdam, de werklooze gezinnen *niet* verhuizen naar deze goedkope, particuliere woningen. Er bestaat al dan niet gerechtvaardigd wantrouwen bij de woningzoekenden tegen de kwaliteit van deze woningen.

Dit is een *internationaal* verschijnsel der laatste jaren, dat berust op de groeiende behoefte aan hygiënischer levensomstandigheden bij de groote massa.

Cultureel heeft dit verschijnsel waarde, m.i. zelfs groote waarde, mits men zich hoede voor overdrijving, die in de practijk wel eens naar voren komt.

Uit bovenstaand overzicht van de huren van het tuindorp Vreewijk, welke cijfers en verhoudingen eerder gunstiger dan ongunstiger zullen zijn dan de cijfers voor geheel Rotterdam geldend, springen eenige gegevens naar voren en wel:

I. de groep werklooze gezinnen in Vreewijk, groot 664, omvat in totaal 2656 zielen op circa 16.000 inwoners. In Rotterdam ongetwijfeld 150.000 zielen op een bevolking van circa 560.000. Het is een groote, belangrijke groep.

II. Deze groep betaalt circa 38 pCt. van zijn wekelijksche steun aan woninghuur, bij een gemiddelden huurprijs van f 4.94 per week, of 29 pCt., indien rekening gehouden wordt met „steun in natura”.

III. De werkende huurder betaalt in Vreewijk gemiddeld 21 pCt. van zijn loon aan woninghuur en gemiddeld per week f 5.49.

Deze percentages zijn m.i. te hoog om op den duur gedragen te kunnen worden en daarom zijn maatregelen, welke bevorderen de huren van arbeiderswoningen te verlagen, nog steeds noodig.

J. M. C. KOERT.

ROTTERDAM IN HET DERDE KWARTAAL VAN 1936.

Uit statistisch oogpunt hebben wij het met het gouduitvoerverbod buitengewoon goed getroffen, doordat het ongeveer gelijktijdig met de kwartaalswisseling is afgekomen. Voor het afgelopen kwartaal behoeven wij als beheersende factoren van algemene aard nog slechts rekening te houden met de verlaging van vele Rotterdamse gemeentelijke haventarieven met 28 pCt., ingegaan op 14 Juni 1936, alsmede met de naweën van de Antwerpse havenstaking in Juni 1936. In het vorige overzicht in No. 1081 van dit blad toonde ik aan, hoezeer de Rotterdamse verkeerscijfers waren opgefleurd, toen de aantrekkingskracht van Antwerpen op het Rijngoed tijdelijk was uitgeschakeld. Onder de invloed der genoemde bijzondere factoren is de reactie op deze plotselinge uitslag van de registreernaald ten gunste van Rotterdam aarzelend en traag geweest, terwijl het, zoals trouwens was te verwachten, zeer twijfelachtig is of de oude stand ooit of althans in afzienbare tijd weder zal worden bereikt.

Het is onder deze omstandigheden de moeite waard om dezelfde barometers als wij over het vorige kwar-

taal raadpleegden opnieuw te consulteren, waarbij ter wille van het overzicht de oude cijfers worden herhaald:

Vermeerdering of vermindering (bij vergelijking van 1936 met 1935) van:

	Antwerpen		Rotterdam
a. de tonnage der binnengekomen zeeschepen			
April	+ 14,1 %		+ 4,3 %
Mei	+ 13,1 „		+ 4,7 „
Juni	— 44,2 „		+ 40,1 „
Juli	— 0,7 „		+ 13,2 „
Augustus	+ 4,6 „		+ 19,6 „
September	+ 4,5 „		+ 8,7 „

b. het goederenverkeer ter zee van en naar

	Antwerpen		Rotterdam
April	+ 29,9 %		+ 16,2 %
Mei	+ 19 „		+ 10,4 „
Juni	— 43,1 „		+ 16,1 „
Juli	— 3,7 „		+ 38 „
Augustus	+ 22,9 „		+ 15 „
September	+ 1,1 „		+ 11,3 „

c. het goederenverkeer langs de Rijn van en naar:

	Antwerpen		Rotterdam
April	+ 17,9 %		+ 10,5 %
Mei	+ 16,2 „		+ 11,2 „
Juni	— 48,2 „		+ 46,7 „
Juli	+ 11,2 „		+ 16,9 „
Augustus	+ 1,4 „		+ 2,9 „
September	+ 3,6 „		+ 14,6 „

Het blijkt dus enerzijds, dat Rotterdam, nu een deel der tegenwerkende factoren aan kracht heeft verloren, opnieuw vermogen tot ontplooiing heeft getoond, al kan helaas niet worden gezegd, dat de mate, waarin zulks is geschied, opvallend gunstig afsteekt bij de maanden vóór de Antwerpse havenstaking. Overigens blijkt uit de cijfers over de Belgische haven, dat ook deze nog over een bewonderenswaardige vitaliteit beschikt.

Er is echter meer. Nu Rotterdam voor de op het schip vallende kosten niet langer abnormaal duur is, blijken de kleinere havens aan de Nieuwe Waterweg een groot deel van haar aantrekkingskracht, welke grotendeels negatief was in deze zin, dat zij een toevluchtsoord waren voor de dure Rotterdamse ontwijkende zeeschepen of zeeladingen, te hebben ingeboet. Zo stond b.v. in het derde kwartaal van 1936, vergeleken bij hetzelfde tijdvak van 1935, tegenover een winst van 377 rechtstreeks uit zee binnekomende schepen voor Rotterdam, een verlies van 28 vaartuigen voor de andere havens in de Rijn-Maasdelta. Ten aanzien van de tonnage bedroegen deze cijfers onderscheidenlijk zelfs 598.297 en 140.930 tons. Voor het goederenvervoer ter zee vinden wij volgens hetzelfde stelsel een winst van 1.520.734 ton voor Rotterdam tegen een verlies van pl.m. 125.000 ton voor de kleinere havens in de omgeving. De Rijn bracht Rotterdam een winst van pl.m. 625.000 ton, elders in de Rijn-Maasdelta een verlies van niet minder dan pl.m. 113.000 ton. Een deel van de Rotterdamse winst blijkt dus voor onze volksgemeenschap neer te komen op de bekende transactie tusschen vest- en broekzak. Het is daarom belangwekkend voor dit kwartaal ook de gegevens van Antwerpen en de *gehele* Nieuwe Waterweg — bij uitstek voor vergelijking vatbare grootheden trouwens — naast elkander te stellen, waarbij ter vergelijking de cijfers voor Rotterdam alleen worden toegevoegd:

	Nieuwe Waterweg		Rotterdam
	Antwerpen	Waterweg	alleen
Tonnage binnengekomen zeeschepen	+ 2,9 %	+ 8,6 %	+ 13,8 %
Goederenverkeer ter zee + 5,8 „		+ 17,3 „	+ 21,4 „
Goederenverkeer langs de Rijn	+ 5,3 „	+ 8,6 „	+ 11,4 „

De afleiding van vervoer naar Antwerpen blijkt dus wel tijdelijk gestuit, doch er is, vooral wat het Rijnvervoer en dus de doorvoer betreft, nog geen sprake van, dat de Nieuwe Waterweg op beslissende wijze een belangrijk gedeelte van het aanzienlijke

terrein, dat verloren ging, heeft herwonnen. De uiterste waakzaamheid en inspanning blijven geboden, wil onze havens zich weder kunnen ontwikkelen in overeenstemming met haar omvang en outillage. Het is verheugend en bemoedigend, dat vele leden van de Tweede Kamer bij de behandeling van de begroting van handel, nijverheid en scheepvaart een open oog hebben getoond voor deze toestand door de noodzaak naar voren te brengen om aan de Belgische politiek van verlening van Rijnvaartpremies een einde te maken door het enige probate middel: bestrijding met een gelijkwaardig middel *op de Rijn*.

Deze overweging wordt nog versterkt door het opmerken van het feit, dat ongeveer 40 pCt. van de vooruitgang van het Rijnvervoer van en naar Rotterdam is terug te voeren op de verdere sterke ontwikkeling van het Duits-Duitse vervoer, d.i. dus de goederenverplaatsing tussen punten in het Duitse Rijk, welke om redenen van verkeerseconomie langs de Rijn en overzee wordt geleid, doch waar de Nederlandse handel, Rijnvaart, zeevaart, banken en verzekeraars in elk geval buiten staan. Op zichzelf is het natuurlijk verheugend, dat althans de overlading dier goederen nog te Rotterdam plaats vindt, doch de daardoor veroorzaakte toeneming is uiteraard niet op één lijn te stellen met aanzwelling van de internationale doorvoer over onze havens. Omtrent de omvang van dit Duits/Duitse vervoer gedurende het derde kwartaal van 1935 en 1936 kunnen — bij benadering — de volgende cijfers (in tons) worden gegeven:

	Duits/Duitse doorvoer		Internationale doorvoer naar of van Duitsland	
	1935	1936	1935	1936
Graan	114.000	79.000	17.000	7.000
Natuursteen	18.000	174.000	—	—
Kunstmest	24.000	82.000	23.000	20.000
IJzer e.d.	20.000	33.000	52.000	104.000
N.a.g. mineralen ¹⁾	11.000	62.000	32.000	54.000
Totaal dezer goederen	187.000	430.000	124.000	185.000

¹⁾ Waaronder aarde, klei, zand, grind, slakken.

De zuiver passieve doorvoer over Rotterdam neemt dus een naar verhouding steeds grotere plaats in, zelfs in een betrekkelijk zo gunstig kwartaal als het onderhavige. In Antwerpen kan de Duits/Duitse doorvoer zich vooralsnog niet in deze mate ontwikkelen, omdat de vaart van de Duitse zeehavens naar Antwerpen voor de gewoonlijk betrekkelijk kleine schepen, waarmede deze wordt onderhouden, aanmerkelijk langer duurt dan naar Rotterdam, hetgeen op deze korte afstand een verschil uitmaakt, dat voor dit goed, wanneer het althans (zoals allicht het geval is) op doorcognossement wordt vervoerd, een tegenwicht oplevert tegenover de werking der Rijnvaartpremies, voor zover het al gepremieerd vervoer betreft.

Nog lijdelijker natuurlijk is de rol van onze havens bij het Rijnzeeverkeer, waarin de goederen inderdaad zonder meer voorbij varen. Uit onderstaande staat blijkt, hoe dit vervoer tegen alle crisisverschijnselen in is gegroeid:

Rijnzeeverkeer in tons in het derde kwartaal van:

	Rijnopwaarts:	Rijnafwaarts:
1929	52.282	74.336
1930	82.037	123.347
1931	93.735	122.684
1932	94.305	122.705
1933	102.595	117.628
1934	91.359	125.028
1935	116.708	184.379
1936	164.106	268.559

• Het zijn vooral ijzer, staal en steen, die tot deze ontwikkeling bijdragen.

• Ik heb er reeds meer de nadruk op gelegd, dat tegenover dergelijke verschijnselen — vergelijkbaar met natuurverschijnselen — optimisme noch pessimisme past. Men moet hen slechts nauwkeurig in het oog houden en zich voornemen op ander gebied, waar men wel enige invloed kan uitoefenen, deze zoveel

mogelijk ten bate van onze nationale havens aan te wenden, onder eerbiediging van de rechtmatige belangen van anderen.

Zoals te verwachten was; is het aantal in de haven verrichte taken dit kwartaal toegenomen en wel met 6 pCt., waarbij het slechts belangwekkend is op te merken, dat de „vaste” havenarbeiders op zichzelf een daling tonen met 4 pCt., terwijl de „losse” 28 pCt. meer taken hebben verricht. Het incidentele karakter van de winst aan havenarbeid wordt hierdoor wel duidelijk in het licht gesteld. Hoe welkom zij begrijpelijkerwijs desniettemin is geweest, blijkt uit de guntiger spaarbankcijfers. De terugbetalingen overtroffen de inleggingen slechts met pl.m. f 200.000 tegen met pl.m. f 1.900.000 in het derde kwartaal van 1935, toen overigens in de dagen van de kabinetscrisis de monetaire onrust een woordje meesprak.

Ook de algemene arbeidsmarkt bood aan het einde van het kwartaal een enigszins bemoedigender beeld dan tevoren, omdat de mate van toeneming der werkloosheid afnemende was. Op de laatsten van de drie thans afgelopen kwartalen des jaars bedroeg de toeneming van het aantal der bij de arbeidsbeurs ingeschreven werkloze mannelijke werkzoekenden — in vergelijking met de overeenkomstige data van het voorafgaande jaar — onderscheidenlijk 3.450, 4.227 en 1.953. Voor de metaalbewerkeren en in de zeevaart is er zelfs daling.

Zo rechtvaardigt de uitkomst van het derde kwartaal onze hoop op de mogelijkheid van verwerving ener betere toekomst, mede doordat ook dit tijdvak ons weder duidelijk onze moeilijkheden voor ogen stelt en daarmee onze geest tot de overwinnig daarvan helpt sterken.

Mr. W. F. LICHTENAUER.

DE PRIJSSTIJGING OP DE KOLENMARKT.

Onze vaste medewerker voor kolen schrijft ons:

De toestand op de kolenmarkt is bezig zich, dank zij het door de algemeene industrieele opleving groter wordende kolenabsorptievermogen, in gunstigen zin te ontwikkelen.

Allereerst dient het verheugende feit te worden vermeld, dat vrijwel alle cokesovens in Engeland en op het Continent, die een jaar hebben stilgelegen, weder in bedrijf zijn gekomen, terwijl er buitendien vele nieuwe, modernere ovens bijgebouwd worden. De oorzaak is in hoofdzaak toe te schrijven aan de meerdere vraag van de ijzer- en staalindustrie, de groote cokesafnemers bij uitnemendheid. Ook al zou deze opleving van zeer tijdelijken aard zijn, veroorzaakt als zij in hoofdzaak wordt door den tegenwoordigen bewapeningswedloop, dan kan de levendigheid in den cokeshandel toch nog jaren doorwerken, aangezien het bouwen van oorlogsschepen en dergelijke nu eenmaal niet het werk is van enkele maanden.

Overal ziet men rationalisatie van de kolenproductie en over de geheele linie is deze stijgende. Het Rijnsch-Westfaalsche Kolensyndicaat heeft de mijnen geheel vrijgelaten wat den omvang der productie betreft en zelfs wordt hier en daar met Ueber-schichten gewerkt.

Ook de scheepvaart levert haar deel in de grootere vraag naar brandstof. Sinds enkele dagen reeds loopen de vrachten gestadig omhoog en er worden prijzen betaald, waarvan men eenigen tijd geleden niet had durven droomen. Allermint wil hiermede gezegd zijn, dat de scheepvaart nu uit haar narigheden is. Niet alle vrachten zijn op een peil, hetwelk den reeder in staat stelt alle kosten te betalen, en voorzieningen te treffen voor rente en aflossing van geleende kapitalen.

De nieuwbouw door de scheepvaart gaat uiteraard in de richting van „economy ships”, die een 20 tons kolen per dag verstoken tegen 30/35 tons voor een

schip van dezelfde grootte van circa twintig jaren oud. Niettegenstaande modernere schepen in de vaart komen, nemen toch de leveranties aan zeeschepen hand over hand toe. Vroeger was het de gewoonte met de reeders jaarcontracten voor bunkercolen tegen vaste prijzen af te sluiten, met zelfs nog een fallclause er in, voor het geval de prijzen eens zouden dalen. De laatste paar jaren heeft men met dit toch altijd eenzijdige systeem gebroken en worden contracten van 1 Januari tot 31 December slechts afgesloten op de basis van dagprijs op den dag van levering minus 6 d. rabat voor de contractanten.

De groote vraag naar brandstof wordt nog vermeerderd door de vele stakingen, die in Frankrijk aan de orde van den dag zijn en waarvan ook de kolennijnen niet verschoond zijn gebleven. Den grooten stoot aan de prijsverhoging gaf Engeland, toen op 1 Augustus jl. de „Central Selling Schemes” in werking traden. Het voornaamste oogmerk van deze Schemes is door gecentraliseerden verkoop tot rationalisatie van de productie, en daarmee tot prijsverbetering van het geëxporteerde artikel te geraken. De vraag naar kolen is er zeker niet minder om geworden. Een uitzondering hierop vormt alleen Zuid-Wales met zijn excellente kolen, die nu eenmaal voor de meeste beurzen onbereikbaar zijn. Het wordt voor Zuid-Wales elk jaar moeilijker om op de wereldmarkt mede te concurreren, waarvan overigens de exportcijfers een sprekende getuigenis afleggen.

Kolen zijn een bij uitstek geliefd artikel om bij handelsverdragen te worden uitgespeeld en vele landen maken daarvan een dankbaar en zeer nuttig gebruik. Deze politiek leidt ertoe, dat er dikwijls van een vrij spel van vraag en aanbod geen sprake meer kan zijn, zoodat de prijzen op zichzelf betrekkelijk weinig zeggen. Bepaalde landen getroosten zich namelijk groote opofferingen bij den uitvoer van hun kolen om in staat te zijn, bij wijze van tegenprestatie, andere artikelen te ruilen of terug te koopen.

Ook contingenteringen en clearingovereenkomsten beïnvloeden in groote mate het prijsbeloop. Er zijn maar weinig landen ter wereld, waar kolen nog vrij ingevoerd kunnen worden en hoeveel compensatiezaken er op basis van kolen aan den eenen kant en iets anders aan den anderen kant gedaan worden, is niet meer na te gaan. Kwam er vroeger een aanvraag uit het buitenland bij een kolenexporteur, dan was het diens taak prijzen bij de mijnen aan te vragen, de vracht te calculeeren en daarnaar zijn offerte op te bouwen. Tegenwoordig zijn er practisch geen mijnen meer, die geheel vrij, zooals voorheen, kunnen verkoopen, omdat bijna alles op de een of andere wijze gecentraliseerd is. Anderzijds wordt het hierdoor voor bepaalde exporteurs gemakkelijker zaken te doen en monopolies uit te deelen of een beschermingspolitiek te voeren. Dit voorkomt onnoodige concurrentie en prijsbederfing. Tegenover dit gemak moeten zij rekening houden met uitvoerconsenten, invoervergunningen aan den anderen kant, betaling via meestal zeer langzaam werkende clearingen en met de daarmee gepaard gaande renteverliezen. Talloze absoluut onberekenbare factoren, die geheel buiten hun controle vallen, zijn van invloed op de resultaten van hun bedrijf.

Duitschland, dat zijn kolen als deviezen beschouwt, voert de „Tauschgeschäfte” sterk door om aan grondstoffen te komen.

Polen en Turkije doen er aan mee, terwijl de andere landen, vooral Engeland, met handelsverdragen werken.

Italië is het land, dat er blijk van geeft goed doorbrongen te zijn van wat het aan gunstige handelsvoorwaarden kan verkrijgen, indien het zich bindt van een bepaald land zijn kolen af te nemen. Het land is, wanneer afgezien wordt van ettelijke honderdduizenden tonnen tamelijk minderwaardige kolen, die aan de Adriatische Zeekust aan den dag gebracht

worden, geheel op de andere kolenproduceerende landen aangewezen.

Eigenaardig is ook het feit, dat behalve Engeland, elk ander kolenproduceerend land, dat een levendigen export onderhoudt, toch ook steeds nog kolen invoert. De oorzaak is meestal, dat de eigen productie juist niet die kwaliteiten in voldoende mate geeft die gevraagd worden, of ook wel, dat economische factoren als het vervoer te water of te land invloed uitoefenen.

Engeland, dat het tweede cokesproduceerende land van Europa is, en zichzelf in dit artikel steeds heeft kunnen bedruipen, niettegenstaande het toch honderdduizenden tonnen jaarlijks uitvoert, is sinds dezen zomer voor een gedeelte van zijn behoefte aan cokes op het buitenland aangewezen, gedeeltelijk omdat de export onverminderd doorgaat. Het heeft groote contracten afgesloten met Nederland en België en er vinden geregeld cokesverscheppingen over Rotterdam naar Engeland plaats.

De Internationale Cokesconventie, die in beginsel op pooten staat, en die ook reeds door de deelnemers: Duitschland, Engeland, Nederland, België en Polen wordt nageleefd, kan elk oogenblik definitief worden. De cokesprijzen stijgen gestadig en zijn 30 à 40 pCt. hooger dan enkele jaren geleden. Men spreekt van een prijs van 22/- fob. voor 1937. Er hebben zich, zooals te verwachten was, enkele moeilijkheden voorgedaan in verband met de kwantiteitsverdeling, maar het ziet er uit alsof toch de oorspronkelijk vastgestelde quota gehandhaafd zullen blijven.

De hoop wordt gekoesterd, dat deze Conventie de voorlooper moge zijn van een Internationale Kolencconventie, doch de moeilijkheden, die daarvoor zouden moeten worden overwonnen, zijn zoo talrijk en zwaarwegend, dat zij slechts langzaam zullen zijn te overbruggen. Ook voor steenkoolbriketten bestaat er al sinds eenige jaren een Conventie, zoodat theoretisch een Kolencconventie ook bereikbaar zal moeten zijn. Oppervlakkig beschouwd zou het voor beide partijen, producenten zoowel als consumenten, te wenschen zijn, dat deze Internationale Kolencconventie niet te lang meer op zich laat wachten, omdat beide partijen slechts kunnen welvaren bij een goed geordende wereldkolenmarkt, die in alle behoeften kan voorzien op voor beiden economisch te verantwoorden grondslagen. Wij laten nu maar in het midden, dat wij op die wijze steeds verder verwijderd raken van de vrije markt met al haar mogelijkheden voor durf en ondernemingszin.

AANTEKENINGEN.

Nieuwe kartelpolitiek in Duitschland.

De kern van het onlangs genomen besluit van den Reichswirtschaftsminister, waarbij nieuwe grondslagen worden gelegd voor de Duitse kartelpolitiek, ligt in de overdracht van bepaalde, uitsluitend aan den minister toegekende bevoegdheden aan zelf gekozen vertegenwoordigende lichamen. De „Kartelstelle” blijft in stand, doch wordt beperkt tot een meer neutraal algemeen toezicht.

Het is interessant deze regeling iets nader te bekijken, vooral daar zich hier de kwestie voordoet van afbakening der staatsbevoegdheden tegenover die, aan het bedrijfsleven zelf toegekend.

Het besluit behandelt vnl. de overdracht dezer speciale staatsbevoegdheden aan een vertegenwoordiging, gekozen door de bij het kartel aangesloten bedrijven: deze vertegenwoordiging krijgt publiekrechtelijke bevoegdheid. Het recht van informatie over prijsafspraken wordt toegekend aan belanghebbenden, dat van deel te mogen nemen aan vergaderingen, handelend over maatregelen tot regeling van de markt wordt overgedragen aan den „Reichswirtschaftskammer” tezamen met de Rijksgroepen „Industrie” en „Handel”. Verder wordt aan de bedrijfs-

groepenvertegenwoordiging nog een soort „recht van amendement" toegekend, naast dat, om van tevoren ingelicht te mogen worden over staatsvoorstellen betreffende ingrijpen in het kartelwezen.

Inderdaad wordt daarmee aan de industrie zelf de behartiging van haar belangen overgedragen; de staatsbemoeienis blijft hiernaast beperkt tot een op-pertoezicht, waarbij zij ervoor waakt, dat het „privat-wirtschaftliche" belang niet in botsing komt met dat van den Staat.

Het besluit verbiedt uitdrukkelijk ieder machts-misbruik bij het nemen van maatregelen tot regeling van de markt. Opgemerkt wordt, dat het uitermate moeilijk zal zijn in de practijk vast te stellen, wáár precies van machtsmisbruik gesproken kan worden. Het besluit zelf treft daartoe een tweetal voorzieningen, om deze moeilijkheid zooveel mogelijk het hoofd te bieden.

De eerste betreft een scherpere persoonlijke scheiding tusschen de groepsvertegenwoordiging en de kartels, maar niet in den zin van een absoluut verbod. Afgewacht dient te worden in hoeverre dit doeltreffend is, daar bijv. de mogelijkheid blijft bestaan van een vertegenwoordiger, geheel afhankelijk van de kartelleiding.

In de tweede plaats blijft een handhaven van de „Kartelstelle" als staatsorgaan, hoezeer ook haar bevoegdheden beperkt worden, vooral echter in den overgangstijd gewenscht. De Frankfurter Zeitung (No. 589), waaraan het bovenstaande is ontleend, verwacht, dat belanghebbenden bij het nemen van beslissingen teveel geleid zouden worden door overwegingen van eigenbelang, hetgeen niet strookt met den opzet: zij hoopt, dat de „Kartelstelle" als hoogste instantie, zich in hoofdzaak beperkend tot de algemeene leiding, beter de juiste richtlijnen zal kunnen aangeven dan het bedrijfsleven zelf daartoe in staat is.

Economische stimuleering door de Zwitsersche weerbaarheidsleening.

Toen de Zwitsersche Bondsraad het crediet van Zw. Frs. 235 millioen voor versterking van de landsverdediging voorstelde, heeft hij in het bijzonder den nadruk gelegd op den factor van de werkverruiming. Door de inkrimping van de bouwmarkt, en de terugwerking daarvan op de metaal- en machine-industrie en de consumptiegoederenindustrie is de werkloosheid van 1931 tot 1935 zeer toegenomen.

In „Der Deutsche Volkswirt" van 20 November jl., waaraan wij het een en ander ontleenen, wordt er daarbij op gewezen, dat de sedert 1930/31 aan de koopkracht gegeven steun waarschijnlijk voorkomen heeft, dat de werkloosheid nog grooter is geworden. In aanmerking moet hier worden genomen, dat de werkloozen, ook in het bouwbedrijf, meerendeels geschoold zijn en fysiek niet zoo geschikt zijn voor de werkverschaffingen als stratenaanleg, enz. Vooral uit het gezichtspunt van behoud van geschooldheid van de industriele arbeiders, welke de gevolgen van de vermindering van den export zoo sterk ondervonden, is op de beteekenis van de bewapeningsvoorstellen gewezen. Van het totaalbedrag van het crediet zal meer dan de helft, nl. Zw. Frs. 135 millioen, aan de binnenlandsche industrie ten goede komen; verder ca. 11 millioen aan kleinbedrijf en handwerk, en ongeveer 31 millioen aan het bouwbedrijf. Slechts Frs. 20 millioen zal direct naar het buitenland gaan. De „Kommission für Konjunkturbeobachtung" heeft berekend, dat 60 pCt. van de waarde van de industriele opdrachten voor loonen en salarissen zal worden besteed. Daar de arbeidsintensiteit in het kleinbedrijf en ook in het bouwbedrijf nog hooger is, zal van het bedrag van in het binnenland geplaatste opdrachten meer dan Frs. 100 millioen verloond worden.

Het zou kunnen zijn, dat de depreciatie van de valuta een verandering in deze verhouding teweegbrengt, maar daar staan weer voordeelen op ander gebied tegenover.

Dat de industrie rekest op het spoedig komen van opdrachten voor de bewapening blijkt uit de ontwikkeling van den invoer, die na de inkrimping aan het begin van het jaar bijv. voor ruw ijzer en ruw staal reeds aanmerkelijk is toegenomen.

Ook de sterke overteekening van de weerbaarheidsleening beteekent een economische impuls. Nu de Bondsraad namelijk besloten het geheele ingetekende bedrag van Frs. 335 millioen voor de landsverdediging te gebruiken zal het niet alleen mogelijk zijn de door de depreciatie ontstane prijsverhoging te dragen, doch tevens de reserves van wapens, munitie, enz. te versterken en tenslotte bepaalde plannen te verwezenlijken die, zooals de bouw van Alpenwegen, wel niet direct tot het bewapeningsprogramma behooren, maar toch voor de landsverdediging van belang zullen kunnen zijn.

Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek.

Dr. Gustav Mikusch te Weenen zendt ons onderstaand overzicht van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek:

	Aantal fabrieken in bedrijf		Aantal antwoorden	Bebouwde oppervlakte in ha.		Hoeveelheid verwerkte bieten in metrieke tonnen		Suikerproductie in metrieke tonnen ruwzuikerwaarde	
	1936/37	1935/36		1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	1936/37	1935/36
Duitschland.....	211	212	211	343.097	340.622	10.546.055	9.857.024	1.740.105	1.675.682
Tsjecho-Slowakije	114	114	114	147.022	146.384	3.984.527	3.352.540	703.674	572.228
Oostenrijk	7	7	7	36.263	43.495	838.332	1.146.992	145.053	205.870
Hongarije.....	12	12	12	39.270	37.000	915.000	688.972	137.250	116.960
Joego-Slavië	8	8	8	25.805	27.514	725.190	584.790	97.750	89.878
Roemenië.....	13	13	13	27.000	36.400	470.000	775.000	74.480	134.549
Groot-Brittannië	18	18	18	142.577	151.727	3.371.655	3.532.314	547.727	548.762
Iersche Vrijstaat	4	4	4	23.800	21.556	625.000	572.185	97.000	89.018
België	35	34	35	47.179	45.440	1.620.000	1.590.000	240.006	240.225
Italië.....	51	50	51	105.000	84.100	2.305.200	2.175.500	327.900	310.780
Polen.....	60	61	60	120.000	118.745	2.665.000	2.484.023	460.000	444.600
Denemarken	9	9	9	39.100	43.500	1.300.000	1.534.900	220.000	244.800
Zweden.....	19	19	19	51.393	50.582	1.802.000	1.840.767	304.600	294.501
Finland	1	1	1	3.181	3.073	80.000	70.690	10.500	8.655
Turkije (Europ. en Aziat.)	4	3	4	22.606	20.639	414.513	334.046	71.000	59.808
Totaal	566	565	566	1.173.293	1.170.777	31.662.472	30.539.743	5.177.045	5.036.316

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Nov. zijn volgens C. Czarnikow

	1936 tons	1935 tons	1934 tons
Duitschland	578.000	543.000	513.000
Tsjecho-Slowakije	342.000	275.000	334.000
Frankrijk	420.000	568.000	411.000
Nederland	180.000	194.000	254.000
België	90.000	86.000	90.000
Hongarije	57.000	62.000	91.000
Polen	147.000	149.000	170.000
U.K. Geimp. suiker	148.000	235.000	162.000
„ Binnenl. „	49.000	37.000	64.000
Europa	2.011.000	2.149.000	2.089.000
V.S. Alle havens	284.000	426.000	441.000
Cubaansche havens	221.000	336.000	532.000
Cuba binnenland	525.000	510.000	850.000
Java	825.000	1.384.000	2.310.000
Totaal	3.866.000	4.805.000	6.222.000

De haring-contracten met Rusland.

Rectificatie. Op pag. 879 van E.-S.B. van 2 December jl. staat, aan het einde van de eerste alinea van bovengenoemd artikel, dat de export naar Rusland in de jaren 1933—1935 gemiddeld 69.100 Schotsche tonnen heeft bedragen. Deze zin moet evenwel luiden:

„In de jaren 1933—1935 bedroeg de export naar Rusland in totaal 69.100 Schotsche tonnen.”

Gemiddeld was de uitvoer dus niet 69.100, maar ruim 23.000 Schotsche tonnen.

Javasuiker naar Nederland.

Rectificatie. In E.-S.B. van 2 December jl. is op pag. 874 in de Invoerstatistiek het totaalcijfer voor 1935 foutief opgenomen. Dit moet niet zijn 93.209 tons, maar 90.507 tons. De totalen-generaal blijven ongewijzigd.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Das deutsche Wirtschaftswunder door Dr. Hans E. Priester. (Amsterdam 1936; Querido Verlag).

Het nieuwe regime in Duitschland heerscht thans bijna 4 jaren en intusschen heeft de conjunctuur zich aanhoudend verbeterd. De werkloosheid is, mede dank

zij bepaalde maatregelen, die het aanbod van arbeidskrachten in het werkelijke productieproces hebben beperkt en de vraag er naar hebben gestimuleerd, zeer aanzienlijk gedaald; de industriele productie is tot een recordhoogte gestegen; het bankwezen, dat in 1931 volkomen was vastgelopen, is weer liquide geworden; de toestand in den landbouw is sterk verbeterd; prijzen en *nominale* loonen zijn volgens de officieele statistieken vrij stabiel gebleven, kortom er is een groote bedrijvigheid, die op den buitenstaander zeer veel indruk maakt, vooral indien men naar de vermindering van de werkloosheid kijkt. Is dat niet een economisch wonder?

Laten wij beginnen met te erkennen, dat er zeker wat te leeren valt, niet alleen op economisch, maar ook op sociaalpolitiek gebied. Bovendien zullen op credietpolitiek gebied de „liberalen” hun ideeën meer verwezenlijkt vinden dan de „conservatieven”. Het is niet te verwonderen, dat de nieuwe theorie van Keynes in Duitschland ijverig bestudeerd wordt. Het nieuwe boek van Keynes, dat zoo juist in de Duitse uitgave is verschenen, zal dan ook zeker in breede kringen de belangstelling trekken. Keynes schrijft in zijn voorwoord tot deze uitgave, dat de theorie van de productie als geheel veel gemakkelijker aan de verhoudingen van een totalen Staat kan worden aangepast dan de theorie van productie en verdeling in een maatschappij, waar de voorwaarden van vrije concurrentie vervuld zijn.

Dit laatste verschijnsel is in Duitschland in geen enkel opzicht aanwezig. Er is in dit land geen gebied meer van het economisch leven, dat niet gereguleerd is. Een zeer goed inzicht in den huidige economischen toestand van Duitschland geeft het zoo juist verschenen boek van Dr. Priester. Dit boek bevat een volledig overzicht en een critische bespreking van de maatregelen, die in de laatste 4 jaren zijn genomen. Voor de kennis omtrent de economische gebeurtenissen, die in Duitschland hebben plaats gevonden, is het onontbeerlijk. Naast waardeering, die vooral Dr. Schacht geldt, legt het de zwakke plekken van het huidige regime bloot. Den genen, die aan een Duitsch economisch wonder geloofden, worden door dit boek de oogen wel geheel geopend.

Dat het Duitse systeem is te handhaven, is voornamelijk een gevolg van de sterke centralisatie. De Staat staat aan het roer en de vroeger zoo machtige „captains of industry” zijn, volgens den schrijver, tot

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	29 Nov. 15 Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	29 Nov. 15 Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	32.244	917.934	924.965	300	9.641	18.451	927.575	943.416
Rogge	1.775	241.488	216.418	—	1.976	701	243.464	217.119
Boekweit	915	22.463	23.685	—	350	—	22.813	23.685
Mais	11.394	758.876	751.371	2.098	139.217	116.659	898.093	868.030
Gerst	8.902	310.576	331.720	413	25.533	30.154	336.109	361.874
Haver	1.851	103.447	141.592	—	1.675	1.660	105.122	143.252
Lijnzaad	7.589	262.625	161.669	5.678	163.688	309.227	426.313	470.896
Lijnkoek	420	46.830	44.760	—	375	—	47.205	44.760
Tarwemeel	66	34.583	19.249	35	9.473	6.894	44.056	26.143
Andere meelsoorten	543	34.258	30.880	—	1.136	3.371	35.394	34.251

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6/12 Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	6/12 Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	16.781	934.715	940.028	302	9.943	18.851	944.658	958.879
Rogge	5.220	246.708	231.033	—	1.976	701	248.684	231.734
Boekweit	1.097	23.560	25.384	—	350	50	23.910	25.434
Mais	25.206	784.082	761.028	4.153	143.370	118.404	927.452	879.432
Gerst	6.030	316.606	336.866	2.383	27.916	31.533	344.522	368.399
Haver	3.174	106.621	146.254	—	1.675	1.660	108.296	147.914
Lijnzaad	8.551	271.176	165.393	202	163.890	317.297	435.066	482.690
Lijnkoek	2.048	48.878	45.012	—	375	—	49.253	45.012
Tarwemeel	1.445	36.028	20.214	495	9.968	6.894	45.996	27.108
Andere meelsoorten	450	34.708	32.248	—	1.136	3.371	35.844	35.619

scheepsjongens gedegradeerd. Alles moet voor het eene doel, de weerbaarmaking van het Deutsche volk, wijken. De ontwikkeling van Duitsland tot een militaire macht van den eersten rang in Europa vóór den oorlog, kan men op 50 jaren schatten. Wat in de laatste jaren op dit gebied is gepresteerd, heeft in de moderne geschiedenis niet zijns gelijken. Daarvoor moesten offers gebracht worden door het geheele volk. In de eerste plaats wel door den detailhandel en den middenstand, omdat de prijzen niet mochten stijgen en de onvermijdelijke prijsstijging het eerst werd opgevangen in het neerdrücken van de distributiekosten. Deze groepen zijn juist de ijverigste trawanten van de nationaal-socialistische beweging geweest. Hoewel het nominale loon niet is gestegen, daalt het reële loon zeer sterk door de niet te vermijden prijsstijging en de hooge belastingen, die niet alleen de arbeiders doch ook de ondernemers treft. De schrijver toont duidelijk aan, op welke wijze de winsten door den Staat worden afgeroomd.

De hooge belastingen zijn echter noodig voor de financiering van de staatsconjunction. De uitgaven van het Derde Rijk worden door hem tot het einde van dit jaar op R.M. 30 milliard geschat. Daarvan komt 46 pCt. uit inkomsten resp. besparingen, 11 pCt. uit geconsolideerde credieten en 43 pCt. of ruim 12 milliard uit zevende schulden. Dit beteekent dus, dat ondanks de geweldige offers, die de bevolking zijn opgelegd, nog een enorme credietexpansie heeft plaatsgevonden, die een voortdurende bedreiging vormt en waartegen Dr. Schacht herhaaldelijk, doch zonder resultaat, heeft gewaarschuwd. De aankondiging van het tweede Vierjarenplan, dat volgens den schrijver Dr. Schacht geheel verraste, beteekent dan ook een voortzetting van de staatsconjunction.

Een omstelling van de staatsconjunction naar een vrije conjunctuur zou door een stijging van den uitvoer vergemakkelijkt worden. Door den val van het goudblok zijn de uitvoermogelijkheden echter zeer verzwakt. Dr. Priester acht dan ook een devaluatie van de Mark onafwendbaar en op dit punt daalt zijn waardeering voor Dr. Schacht, die er bovendien over verstomd moet zijn geweest, dat de Franschen hem bij zijn bezoek aan Parijs geen mededeeling hebben gedaan over het toen voor de deur staande monetaire accoord.

Wat de toekomst van Duitsland zal zijn, daarover is de schrijver niet zeer optimistisch. Bij voortzetting van de staatsconjunction zal het volk nog meer offers moeten brengen. „Schacht denkt und Hitler lenkt”, reeds daarom moet een voorspelling over de economische toekomst van Duitsland in politieke speculaties eindigen. Wij hebben uit dit boek van ongeveer 360 blz. slechts een greep kunnen doen. Het is met groote kennis van zaken geschreven en wie over den economischen toestand in Duitsland volledig ingelicht wil worden, zal dit boek moeten lezen.

v. d. V.

ONTVANGEN BOEKEN.

Petroleum door L. Nauwelaerts. (Tilburg 1936; N.V. Het Nederlandsche Boekhuis. Prijs ingen. f 2.50, geb. f 3.50).

Achtereenvolgens worden behandeld:

Van de bron tot den verbruiker, petroleum in legende en geschiedenis, Rockefeller en Deterding, De strijd tusschen de Standard en de Koninklijke, de Nobel-onderneeming in Rusland, Rusland, De Perzische olievlék, Mexico, Het Chaco-conflict, Duitsland en het petroleumvraagstuk, Frankrijk's petroleumbelangen, België, Japan, Een poging tot internationale overeenkomst, Hoe ontwikkelt de petroleum-industrie zich verder?

Uitvoeringsbepalingen. Supplement op Koop en verkoop op afbetaling door Fischer-Frank. (Haarlem 1936; H. D. Tjeenk Willink. Prijs f 0,25).

Waar het om gaat. Het „Plan van den Arbeid” ont-

leed, samengesteld door het Verbond van Nederlandsche Werkgevers. (Den Haag 1936, N.V. Electricische Drukkerij „Luctor et Emργο”)

Een bestrijding van het Plan van den Arbeid.

Waar het op staat. Het Plan van de Arbeid verdedigd, door Ir. H. Vos, Directeur van het Wetenschappelijk Bureau der S.D.A.P. Antwoord aan het Verbond van Nederlandse Werkgevers. (Amsterdam 1936; N.V. De Arbeiderspers).

Een weerlegging van bovenstaande brochure.

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteeringen te Amsterdam en Rotterdam op 15 December 1936 voor *telegrafische* uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	9.01	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ³	73.93	4
Parijs *)	100 Franc	—	8.57	2
Brussel *)	100 Belga	24.90 ⁶	31.05	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 ⁶	7.76 ⁴	
Zürich *)	100 „	—	42.22	1½
Praag	100 Kronen	—	6.48	3
Weenen *)	100 Schilling	35.01	34.45	3½
Boedapest	100 Pengö	43.51	36.25	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ⁸	1.37½	4½
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	2.25	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.27½	5
Istanbul	Turksch £	—	1.47½	
Athene	100 Drachme	—	1.66	7
Milaan	100 Lira	—	9.67½	
Madrid ⁵)	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	0.08½ ⁶	4½
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	40.25	4
Oslo *)	100 „	—	45.27½	3½
Stockholm *)	100 „	—	46.45	2½
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	40.70	
Warschau	100 Zloty	27.90 ⁹	34.65	5
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	31.50	6
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	36.50	5-5½
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	50.—	4½
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.97½	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	35.—	
Danzig	100 Gulden	27.90 ⁹	34.75	5
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 ⁹	1.83½ ⁶	1½
Montreal	Canad. \$	—	1.83½ ⁶	2½
Mexico	Mex. Dollar	—	0.50	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.56	
La Paz (Bolivia) ³)	Boliviano	—	—	
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.11½	3½
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07 ⁵)	4½-6
Bogota (Columbia) ³)	Peso	—	1.04½	
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.17½	
Lima (Peru)	Sol	—	0.45½	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	1.01½	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	46.80	
Paramaribo	Gulden	—	1.00½	
San José (C. Rica)	Colon	—	—	
Guatemala	Quetzal	—	1.84½ ⁶	
Willemstad (Curag.)	Gulden	—	1.00½	
Managua (Nicar.) ³)	Cordoba	—	—	
San Salvador ³)	Colon	—	0.73 ⁵)	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.56	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½ ⁶	4
Kobe	Yen	—	0.52½	3.285
Hongkong	Dollar	—	0.56½	
Shanghai	Dollar	—	0.54½	
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.05½ ⁴	
Manilla	Phil. Peso	—	0.93	
Teheran ⁴) (Perzië)	Pahlavi	—	11.20	
Bangkok	Baht	—	0.83	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	9.00½	3½
Alexandrië	Egypt. £	—	9.24	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.21	2½
Nieuw Zeeland	£	—	7.24	

1) Off. 0.56 vrije markt 0.09. 4) Munteenheid = Rial (= een Kran.) 5) Nom. 3) Goudpeso. 2) Milreis Goud. *) Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

STATISTIEKEN.

BANKDISCOUNTS.

Table of bank discount rates for various locations including Ned., Bk., Athene, Batavia, Belgrado, Berlijn, Boekarest, Brussel, Boedapest, Calcutta, Dantzig, Helsingfors, and Kopenhagen.

OPEN MARKT.

Table of open market rates for Amsterdam, Londen, Berlin, Maandgeld, Part. disc., Warenw., and New York.

*) Koers van 11 Dec. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for locations like Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, and Batavia.

Table of exchange rates for Zwitserland, Weenen, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos-Aires, and Montreal.

Table of exchange rates for New York.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations like Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Instambul, Hongkong, Kobe, Lissabon, Mexico, Montevideo, Montreal, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warschau.

*) Offic. not. 19 Nov. 16 1/2; 2 Dec. 16 1/8; 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 2 Sept. 17.00; 10 Dec. 16.12. 3) Offic. not. 6 Oct. 39 1/2. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 gld. Vanaf 28 Aug. laatste 'export' notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices (Zilverprijs) for London and New York.

GOUDPRIJS

Table of gold prices (Goudprijs) for London and New York.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table showing the balance of the state treasury (Stand van 's Rijks Kas) with sub-sections for Vorderingen, Verplichtingen, and NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

CURACAOISCHE BANK.

Table showing the balance of the Curacao Bank (Curaçoesche Bank).

AN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

Table with columns for ZUIVEL EN EIERN and METALEN, listing various commodities like butter, eggs, copper, tin, iron, and gold/silver prices over time.

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Table with columns for BOUWMATERIALEN and KOLONIALE PRODUCTEN, listing building materials and colonial products like rubber, sugar, and tea prices.

De tegenwaarde in guldens, van de £ en \$ noteringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag. (Zie E.-S. B. van 7 Oct. 1936, blz. 733).

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 14 December 1936.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 20.091.337,80 Bijbnk. „ 262.796,78 Ag.sch. „ 2.004.083,89	f	22.358.718,47
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„	—	—
Idem eigen portef.	f 2.274.000,—	„	2.274.000,—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	„	—	—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 245.683.522,91 ¹⁾ Bijbnk. „ 5.014.528,25 Ag.sch. „ 31.583.348,43	f	282.281.399,59
Op Effecten	f 279.462.478,19 ¹⁾	„	282.281.399,59 ¹⁾
Op Goederen en Spec.	„ 2.818.921,40	„	—
Voorschotten a. h. Rijk	„	—	—
Munt, Goud	f 124.107.050,—	„	—
Muntmat., Goud	„ 545.425.873,39	„	—
Munt, Zilver, enz.	f 669.532.923,39	„	689.258.046,85 ²⁾
Muntmat., Zilver	„ 19.725.123,46	„	—
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„ 39.640.746,63	„	—
Gebouwen en Meub. der Bank	„ 4.600.000,—	„	—
Diverse rekeningen	„ 5.443.295,26	„	—
Staat d. Nederl. (Wet v. 27,5, '32, S. No. 221)	„ 11.958.329,12	„	—
	f 1.057.814.535,92		
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000,—	„	—
Reservefonds	„ 3.105.769,04	„	—
Bijzondere reserve	„ 6.300.000,—	„	—
Pensioenfonds	„ 10.289.311,41	„	—
Bankbiljetten in omloop	„ 776.415.045,—	„	—
Bankassigatiën in omloop	„ 73.348,41	„	—
Rek.-Cour. { Het Rijk f 54.530.710,97 saldo's: { Anderen „ 184.194.924,10	„	„	238.725.635,07
Diverse rekeningen	„ 2.905.426,99	„	—
	f 1.057.814.535,92		

Beschikbaar metaalsaldo f 284.108.211,51
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is „ 710.270.530,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht „ —

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
²⁾ Waarvan in het buitenland..... „ 10.500.000,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
14 Dec. '36	124107	545.426	776.415	238.799	284.108	68
7 „ '36	124107	445.788	787.650	172.194	205.655	61
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
14 Dec. 1936	22.359	—	282.281	2.274	5.443
7 „ 1936	22.596	—	327.210	2.268	5.482
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
12 Dec. '36 ²⁾	105.590	—	165.770	29.390	27.526
5 „ '36 ²⁾	106.790	—	163.230	28.460	30.114
14 Nov. 1936	88.565	18.056	162.670	23.071	32.325
7 „ 1936	88.565	19.501	163.439	24.134	33.036
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.342

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
12 Dec. '36 ²⁾	1.910	71.520	—	28.720	54
5 „ '36 ²⁾	2.150	73.700	—	21.580	56
14 Nov. 1936	2.878	10.181	54.221	13.900	57
7 „ 1936	2.767	10.252	53.843	15.951	58
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
9 Dec. 1936	249.315	458.852	49.808	8.146	20.925
2 „ 1936	249.171	451.587	57.073	8.462	20.176
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
9 Dec. '36	81.718	17.491	86.985	38.884	50.463	35,2
2 „ '36	82.433	10.561	99.120	41.108	57.584	38,2
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
4 Dec. '36	60.359	511	6	9.561	1.458	5.676	3.200
27 Nov. '36	64.359	532	5	10.441	1.461	5.268	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
4 Dec. '36	5.640	2.610	87.273	117	1.866	8.747
27 Nov. '36	5.640	2.584	86.651	157	1.913	13.058
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
7 Dec. 1936	66,4	28,3	5,5	4.695,4	57,3
30 Nov. 1936	66,1	28,3	5,4	4.851,6	67,5
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Dec. 1936	219,4	661,6	4.562,7	671,4	287,4
30 Nov. 1936	219,3	634,6	4.674,2	753,3	287,9
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

¹⁾ Onbelast. ²⁾ W.o. Rentenbankscheine 7 Dec., 30 Nov. resp. 38, 29 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1936	Goud Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
								Schatkist	Partic.
10 Dec.	3.723	56	1.359	72	157	40	4.469	32	898
3 „	3.710	55	1.352	75	157	40	4.480	58	843

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
2 Dec. '36	8.822,4	8.811,0	246,4	6,3	3,1
25 Nov. '36	8.780,2	8.768,8	247,5	6,1	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
2 Dec. '36	2.430,2	4.202,8	7.096,6	130,3	80,3	—
25 Nov. '36	2.430,2	4.169,2	7.080,2	130,2	80,3	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de R. serve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
25 Nov. '36	2	8.779	13.622	5.431	27.629	5.034
18 „ '36	3	8.752	13.690	5.411	27.695	5.029

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.